

แนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนด
ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า กรณีศึกษาโรงสีชุมชน วิสาหกิจชุมชน
บ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
Guidelines for Sustainable Development of Agriculture
in Banchanode Group Khlongyong-Lantakfa
Community: A Case Study of Community Mill
Community Enterprise Banchanode, Lantakfa
Subdistrict, Nakhonchaisi District, Nakhonpathom
Province

วันที่รับบทความ: 28 เมษายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 30 พฤษภาคม 2565

วาสนา สุรีย์เดชกุล¹

ชินวัฒน์ ศาสนนันท์²

สุจิตรา ริมดุสิต³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนด ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า ตามหลักการเกษตรที่ยั่งยืนบนวิถีปกติใหม่โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นเกษตรกรโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด จำนวน 30 คน ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 20-65 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมคือ การทำเกษตรในแบบอินทรีย์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน มีสมาชิกพอเหมาะเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการและใช้วิธีบอกปากต่อปากเพื่อให้เข้าถึงได้เร็วและมีความมั่นใจในคุณภาพมีจุดยืนของตัวเองคือจะไม่แจกฟรีเพื่อสร้างมูลค่าให้

¹ อาจารย์ ดร. หลักสูตรการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: wasana.sur@ssru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิติวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: chinnawat.sa@ssru.ac.th

³ อาจารย์ ดร. หลักสูตรการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ วิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: sujitar.su@ssru.ac.th

ผลผลิต มีการผูกปิ่นโตเพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ และการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ปลอดภัยในการบริโภคไม่มีสารเคมีปนเปื้อนทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคทำให้สุขภาพดียั่งยืนทำให้เกิดความเชื่อใจและเชื่อมั่นต้องสร้างตลาดให้หลากหลายเพื่อความยั่งยืนในการผลิตและเน้นการพึ่งพาตนเองเพื่อให้อยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์ คุณภาพชีวิต ความยั่งยืน

Guidelines for Sustainable Development of Agriculture in Banchanode Group Khlongyong-Lantakfa Community: A Case Study of Community Mill Community Enterprise Banchanode, Lantakfa Subdistrict, Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province

Received: April 28, 2022

Revised: May 24, 2022

Accepted: May 30, 2022

Wasana Suridechakul ¹

Chinnawat Satsananan ²

Suchitra Rimdusit ³

Abstract

The objective of this research was to find a way to develop sustainable agriculture in the Banchanode group Khlongyong-Lantakfa Community according to the principles of sustainable agriculture on a new normal. The research was qualitative research using in-depth interviews and focus group discussions. The target group for collecting specific data consisted of 30 agriculture farmers with triangular data validation. The results revealed that the majority of agriculture farmers are male, age between 20-65 years old and with not more than primary level of education. Their monthly income is lower than 10,000 baht. The results also showed that guidelines for the sustainable development of agriculture are organic agriculture using the Sufficiency Economy Philosophy in its operations, there are enough members to streamline operations and using direct message methods for quick access and confidence in quality. It has its own standpoint that will not give away for free to create value for productivity. Also, there is Pookpinto or meal reserving service to create income stability and organic agriculture

¹ Ph.D., Social and Cultural Development Management Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Suan Sunandha Rajabhat University
e-mail: wasana.sur@ssru.ac.th

² Asst. Prof. Dr., Forensic Science Program, Faculty of Science and Technology, Suan Sunandha Rajabhat University
e-mail: chinnawat.sa@ssru.ac.th

³ Ph.D., Tourism Industry and Hospitality Management Program, College of Hospitality Industry Management,
Suan Sunandha Rajabhat University
e-mail: sujitar.su@ssru.ac.th

makes it safe to consume as no chemical contaminants for both producers and consumers. This makes them sustainable healthy as well as trust and confidence. Moreover, it is needed to create a variety of markets for sustainability in production and emphasize self-reliance for sustainable self-sustainability.

Keywords: Organic Agriculture, Quality of Life, Sustainability

บทนำ

คำกล่าวที่สังคมไทยได้ยินและเราชาวไทยได้ฟังกันมาตลอด คือ “ข้าวกับวิถีชีวิตคนไทย ความสัมพันธ์ด้านการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อแนวคิดที่มีต่อข้าวเป็นสิ่งสำคัญ” คำกล่าวนี้ ไม่เป็นเพียงวาทกรรมที่สร้างขึ้น เนื่องจากวิถีชีวิตคนไทยและคนในเอเชีย นับแต่อดีตมุ่งปลูกข้าวเพื่อบริโภคเป็นหลักเหลือเก็บในยุ้งฉางก็จะนำไปแลกเปลี่ยนกับปัจจัยอื่น ๆ บางทีจำเป็นจริง ๆ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค หรืออาหารประเภทอื่น ๆ แต่ไม่นิยมขายข้าว ไม่แลกเปลี่ยนข้าวกับเครื่องมือประหารอาหาร เพราะคนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มียุคุณ มีจิตวิญญาณ มีพระแม่โพสพประจำอยู่ ข้าวเป็นอาหารในการบริโภคเท่านั้น ไม่ใช่พืชเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมจากหลากหลายประเทศได้เข้ามา และยุคสมัยก็ทำให้ข้าวเปลี่ยนเป้าหมายเป็นการค้าขายมากขึ้น จนปัจจุบันเราอยู่ในยุคที่มีการทำนาหลายครั้งได้ในรอบปี ทำให้ชาวนาส่วนใหญ่มุ่งทำนาเพื่อขายข้าวเป็นหลัก โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น เช่น รถแทรกเตอร์ ปู๋ยเคมี เพื่อให้ได้ผลผลิตเร็วที่สุดและมากที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงระบบนิเวศและจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมาคนไทยบริโภคข้าวอย่างมีระเบียบวิธีและมีลักษณะเฉพาะ เช่น กระบวนการแปรรูปข้าวเพื่อการบริโภค โดยทำให้ข้าวสุกด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการหุงต้ม การนึ่ง การหลามเป็นเหตุให้มีความต้องการภาชนะที่แตกต่างกัน ส่วนอาหารที่คนไทยบริโภคควบคู่กับข้าวนั้นเราก็มักเรียกว่า “กับข้าว” ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการจัดแต่งสำหรับทั้งข้าวและกับข้าวอีกด้วย ข้าวถูกนำมาใช้ในวัฒนธรรมด้านภาษาโดยเป็นสำนวนเปรียบเทียบคำพังเพยหรือสุภาษิตต่าง ๆ เช่น ข้าวแดงแกงร้อน ข้าวใหม่ปลามัน ขายข้าวเปลือกหญิงข้าวสาร ทุบหม้อข้าว ทำนาบนหลังคน ข้าวยากหมากแพง ข้าวนอกนา เป็นต้น ข้าวยังอยู่ในเพลงร้องต่าง ๆ หรือคำทักทายง่าย ๆ ของคนไทย เช่น “ไปไหนมา กินข้าวหรือยัง” อีกด้วยข้าวมีความสำคัญในการกำหนดคตินา เช่น ในสมัยสุโขทัยมีการกำหนดที่นาและไพร่ให้เสนาบดีขุนนางตามความสามารถในการบุกเบิกที่ดินทำกิน มีการจัดตั้ง “กรมนา” ขึ้น เพื่อรับผิดชอบด้านการเกษตรโดยตรง ต่อมากลายเป็นกระทรวงพาณิชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน

วิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าวเพราะแต่เดิมเราปลูกข้าวเพื่อบริโภค วิธีการต่าง ๆ จึงเป็นวิธีการที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นมรดกตกทอด มีการใช้แรงงานสัตว์เก็บเกี่ยว นวดด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย กำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยการถอนหรือใช้สมุนไพร ใช้คราด ไถ มีด พร้า จอบ และเคียว เป็นเครื่องมือหากแต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการปลูกข้าวเพื่อค้าขาย อีกทั้งแนวคิดหลักของการปลูกข้าว ได้เปลี่ยนไปทำให้วิธีการเปลี่ยนไปด้วย โดยการใช้เครื่องจักรกลเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นกล้า ใช้สารเคมีและเครื่องจักรในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชปลูกข้าวพันธุ์ผสม ทดน้ำด้วยระบบชลประทานสมัยใหม่ แน่นอนว่าแต่ละวิธีการย่อมต้องมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้คือ จิตวิญญาณของคนที่มีต่อข้าว นั่นเองวิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าว ประโยคดังกล่าวจึงนำมาสู่ผลิตภัณฑ์ข้าว ที่ผ่านกระบวนการที่มีความรู้ของชุมชน และประสบการณ์ของการทำนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิวัฒนาการของโลกที่เปลี่ยนไป ย่อมพามาสู่วิธีการเอาตัวรอดที่ยังคงสามารถอยู่

ร่วมกับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี (พันธ์จิตต์ สีเหนียง, 2556, หน้า 38) งานวิจัยที่ผู้จัดทำนำเสนอ นั้น เป็น เรื่องการปลูกข้าวแบบลดต้นทุน ไม่ใช่สารเคมีและต้องการพึ่งพาตนเองเป็นหลักโดยมีชุมชนต้นแบบที่ขึ้น ชื่อของการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืนในระยะยาว คือ วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนดชุมชนคลองโยง-ลานตาก ฟ้ากลุ่มชาวนาในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ถึงพวกเขาจะล้มลุกคลุกคลานบ้างประสานกับธุรกิจมือใหม่ แต่ก็เอา ตัวรอดมาได้ พยายามขยายเครือข่ายอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่ปฏิเสธความเป็นจริงในโลกทุนนิยม ความสำคัญของวิจัยครั้งนี้คือ การเข้าไปศึกษาถึงวิถีชีวิตในเรื่องการสร้างควมมั่นคงในที่ดินทำกินด้วย บริหารจัดการในรูปแบบโฉนดชุมชน โดยกรณีศึกษาคือ โรงสีชุมชนสีข้าวเพื่อบริโภคในชุมชนและสีข้าว กล้องปลอดสารอื่น ๆ มากมาย รวมไปถึงข้าวอินทรีย์จำหน่ายซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เรียกว่า “บันไดสู่ เกษตรที่ยั่งยืนบนวิถีปกติใหม่”

ผู้วิจัยมองเห็นว่า ข้าวมีความสำคัญกับทุกชีวิตในชุมชนเพราะไม่เพียงแต่ทำให้เราอิ่ม หายหิว แต่ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้นอีกด้วย เห็นได้จากภูมิปัญญาที่ชาวนาได้คิดและ ออกแบบให้ข้าวที่ทุกคนรู้จัก ได้เพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ หาแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนด ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า กรณีศึกษาโรงสีชุมชน วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกลยุทธ์ของความยั่งยืน ด้านผลิตภัณฑ์การเกษตร เช่น ข้าว ก่อให้เกิดการต่อยอดจากภายในชุมชนสู่นอกชุมชน ส่งเสริมกลายเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) เป็นการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนด ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า กรณีศึกษา โรงสีชุมชน วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้เข้มแข็ง ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงจึงประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ (กองนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน, 2554, หน้า 16)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงคือ 1) ไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน (integrated agriculture) 2) เกษตรธรรมชาติ (natural farming) 3) วนเกษตร (forest agriculture) 4) เกษตรอินทรีย์ (organic farming) และ 5) เกษตรทฤษฎีใหม่ (new theory in agriculture)

การพัฒนาที่ยั่งยืน

Barbier (1987, p. 105) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีคำนิยามมากมายหลากหลาย ซึ่งนำไปสู่ดัชนีการพัฒนายั่งยืน (sustainable development index: SDI) ที่หลากหลายความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืน (sustainability) มีความหมายได้หลายอย่างที่แตกต่างกันอย่างมาก แม้แต่ในหมู่นักวิชาการด้วยกัน ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องนิยามสากลที่ยอมรับได้ของความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืน เพื่อที่จะสามารถวัดระดับความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืนในปัจจุบัน และบ่งชี้ให้ทราบถึงความห่างระหว่างตำแหน่งในปัจจุบัน จากตำแหน่งที่สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนอย่างสมบูรณ์ (complete sustainability) จาก United Nations Environment Programme: UNEP และ World Wide Fund for Nature: WWF (Segnestam, 2002, p. 58) นิยามการพัฒนายั่งยืน (sustainable development) ว่าเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยมีชีวิตอยู่ภายในขีดความสามารถที่ต่อเนื่องในการรองรับระบบนิเวศความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยปราศจากคุณภาพชีวิตเป็นการอยู่ได้อย่างไม่มีความหมายใด ๆ และคุณภาพชีวิตที่ปราศจากความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืนก็ไม่มีอะไรที่จะต้องพิจารณา (Lee, 2005, p. 1330)

วิจิต หล่อจิระขุนท์กุล และจิราวัลย์ จิตรถเวช (2555, หน้า 76) ได้ใช้กรอบแนวคิด DPSIR (driving force–pressure–date–impact–response) เพื่อพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดการพัฒนายั่งยืนในระดับประเทศโดยตัดมิติ response ออกเหลือเพียง 4 มิติ คือ DPSI เพื่อมีต้องประเมินนโยบายของรัฐบาลที่ไม่มีความต่อเนื่อง โดยใช้เพียงข้อมูลชุดกฎหมายที่หน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยได้มีการจัดเก็บเป็นประจำตามหน้าที่ของตมมิติแรงขับเคลื่อนประกอบด้วยดัชนีแรงขับเคลื่อนภาคเกษตรกรรมซึ่งมีตัวชี้วัด 3 ตัว คือ ร้อยละพื้นที่การเพาะปลูก ตัวชี้วัดการใช้ปุ๋ยเคมีต่อตารางกิโลเมตร และตัวชี้วัดการใช้ยากำจัดศัตรูพืชต่อตารางกิโลเมตร

ตัวชี้วัดเกษตรยั่งยืน

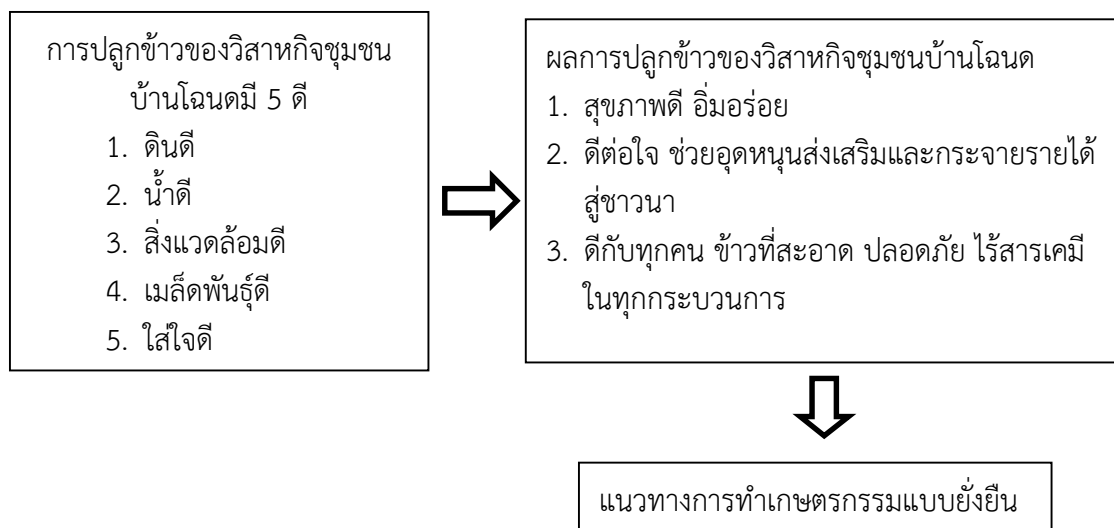
มูลนิธิเกษตรยั่งยืน (2546, หน้า 23) ได้อธิบายไว้ว่ามีหลักการสำคัญ 3 ประการคือ 1) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ในระบบการผลิตทางการเกษตรโดยทั่วไปราคาของผลผลิตและรายได้จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ระบบการผลิตแบบนี้เรียกว่า “เศรษฐกิจการตลาด” (market economy) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอบริโภคภายในครอบครัว 2) ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตพืชโดยเฉพาะดิน และน้ำหลังจากได้มีการทำการเกษตรเป็นเวลานาน ทรัพยากรเหล่านี้ได้เสื่อมโทรมลงเป็นอันมาก เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน แต่ผลกระทบจากการใช้ปัจจัยดังกล่าวเมื่อเวลาผ่านไปหลาย ๆ ปี ทำให้สภาพดิน น้ำและระบบนิเวศเสื่อมโทรมเปรียบเทียบกับระบบการผลิตของเกษตรยั่งยืน และ 3) ความยั่งยืนทางด้านสังคมเกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ยังยากจนจะเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 เริ่มใช้ปี พ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับปัจจุบันเกษตรกรก็ยังจนอยู่ ฉะนั้นระบบการผลิตการเกษตรในระบบปฏิวัติเขียวที่ผ่านมา 4 ทศวรรษนั้น ยังไม่สามารถฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นกว่าเดิม ระบบการผลิตเกษตรกรรมแบบยั่งยืนจะเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร ที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งอนุรักษ์สภาพสิ่งแวดล้อมจะเป็นการสร้างครอบครัว ชุมชนและสังคมให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ง่ายงาม ประจวบวัน (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ชุมชนบ้านหลักเมตร ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชนหลักเมตร เป็นการพัฒนาเชิงระบบประกอบด้วย ระบบนิเวศเกษตรกรรม ระบบการรวมกลุ่ม ระบบมาตรฐาน และระบบตลาด การยอมรับเทคโนโลยีจากนักวิชาการจนเกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการวางบทบาทอย่างเสมอภาคกัน ระหว่างเกษตรกรกับนักวิชาการ นอกจากปัจจัยด้านกายภาพ (physical factor) และปัจจัยทางด้านเทคนิค (technical factor) แล้วปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (economic factor) และปัจจัยทางด้านสังคม (social factor) ก็มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

สุภาธิณี สุขเกษม (2559) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน ของโครงการเมืองเกษตรสีเขียว (green agriculture city) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษมีรายได้เฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 19,742 บาท ข้อมูลด้านต้นทุนเฉลี่ย พบว่า กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษมีต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่าการผลิตแบบเคมีเท่ากับ 4,782 บาทต่อไร่ ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยพบว่า ผลตรวจเลือดจากความเสี่ยงการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ มีผลเลือดอยู่ในระดับปลอดภัย แต่เกษตรกรกลุ่มเคมีผลตรวจเลือดอยู่ในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย



วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกกลุ่มโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 105 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม, 2565)

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลถูกคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจงและการสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรกรอินทรีย์ โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล บันทึกในสมุดบันทึกงาน ภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ คอมพิวเตอร์ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ทั้งเก็บข้อมูล ทั้งต้องทำความเข้าใจทฤษฎีและระเบียบการวิจัย ไม่ว่าเก็บข้อมูลด้วยวิธีไหน ก็ต้องแปลงรูปของข้อความเพื่อให้สะดวกในการนำไปวิเคราะห์และเขียนรายงาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องนำมาจัดระเบียบและเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การตรวจสอบเครื่องมือ

นำเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความชัดเจนของภาษา ความสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา แล้วทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน แล้ววิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (index of item objective congruence) โดยได้ค่า IOC เท่ากับ 0.805 ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) แล้วจึงนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ

- การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงาน บันทึกการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรม
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มสมาชิกโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้าน

โนนด

- การสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชน

บ้านโนนด

- การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการเยี่ยมเยียน สังเกตพื้นที่
- ถอดความการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (saturate) จึงหยุดสัมภาษณ์ ถอดความ ตรวจสอบแบบคำถามและคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่มที่ได้จากการบันทึกเสียงมาวิเคราะห์ โดยการถอดเทปซึ่งดำเนินการ โดยนำเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์ และถอดความจากที่สัมภาษณ์จัดพิมพ์เป็นตัวอักษร และจัดลงหมวดหมู่ตามโน้ตส์ที่ได้กำหนดไว้

2. เชื่อมโยงมโนทัศน์ของข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และจัดลงหมวดหมู่แล้วให้เข้ากับทฤษฎีและกรอบแนวคิดของงานวิจัย เพื่อดำเนินการสรุปเนื้อความของงานวิจัยและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาเชิงบรรยาย (description) เพื่อประกอบการอธิบาย คือ การวิเคราะห์ข้อความ (textual analysis) และเสริมด้วยการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์มากยิ่งขึ้น

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปจัดทำข้อมูลแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนด ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า กรณีศึกษาโรงสีชุมชนวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 30 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุระหว่าง 20-65 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท

ความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการความรู้ในการทำโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนตุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กับแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในชุมชน พบว่า ชุมชนมุ่งเน้นไปที่กระบวนการของการทำข้าวเป็นหลัก รองลงมาคือ ชุมชนมีการคัดเลือกความรู้จากประสบการณ์ ความคิดเห็น การร่วมมือกันของชุมชนและชุมชนสร้างความรู้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และบริบทของชุมชน การปรับปรุงความรู้ เน้นความรู้ให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของสภาพปัญหาที่พบเจอของชุมชน

ความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคของการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการจัดการความรู้ในการทำโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนตุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กับแนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในชุมชน พบว่า ไม่สามารถถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานที่จะสานต่ออาชีพการเกษตร รองลงมาคือขาดการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ องค์ความรู้ใหม่บางส่วนไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่และด้านการจัดการความรู้ขาดความเป็นระบบมีการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน

แนวทางในการพัฒนาความยั่งยืนของเกษตรกรรมในกลุ่มบ้านโนนตุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า กรณีศึกษาโรงสีชุมชนวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนตุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีดังนี้

1. สิ่งที่ตรงกับคำในยุคสมัยปัจจุบันที่มักพูดถึงคำนี้กันอย่างเลื่องลือ คือคำว่า New Normal ที่แปลว่า ชีวิตในรูปแบบวิถีใหม่ ทางชุมชนมีการปรับเปลี่ยนการนำสิ่งที่เคยทำในสมัยก่อนมาสร้างใหม่ พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสจากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. 2554 โดยมีวิสัยทัศน์การเริ่มคิดที่มีมิติความเป็นไปได้ และความยั่งยืนที่ทางชุมชนนึกถึงเป็นสิ่งแรกของการดำเนินสร้างวิสาหกิจและกลุ่มมีการบริหารที่ชัดเจน มีการพูดคุย วางแผนอย่างมีระบบ เห็นได้จากการที่มีการรณรงค์ในพื้นที่ในเรื่องของการทำเกษตรในแบบอินทรีย์ โดยไม่ใช้สารเคมีในการจัดการในส่วนของที่ดินที่มี และวิธีการที่จะทำให้เข้าระบบ ผักปลอดสารเคมีและเป็นผักอินทรีย์อย่างสมบูรณ์แบบ รวมไปถึงวิธีการชอยย่อยในการสร้างกลุ่มคนที่สนใจมาร่วมในกระบวนการครั้งนี้ จากที่กล่าวมาทั้งหมดมีหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญในการทำทุกอย่างที่ชุมชนและประธานเห็นว่าสำคัญนั้นคือ การพึ่งพาตนเอง การร่วมสร้างขึ้นมาด้วยกันจากมือของชุมชน เพราะอะไรก็ตามที่ร่วมสร้างมาด้วยกัน ไม่ใช่การพึ่งพาจากคนอื่น นั่นคือ ความสำเร็จที่จะมีความยั่งยืนตลอดไป “ข้าวคลองโยง ไม่โรแมนติก แต่ยั่งยืน” วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนตุมชนกลุ่มชาวนาในพื้นที่นครปฐม ที่กลับไปสู่การปลูกข้าวแบบลดต้นทุน ไม่ใช้สารเคมีและต้องการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก มากกว่าโครงการรับจำนำข้าวที่ไม่ประสบความสำเร็จ ถึงพวกเขาจะล้มลุกคลุกคลานบ้างประสานกับธุรกิจมือใหม่ แต่ก็เอาตัวรอดมาได้พยายามขยายเครือข่ายอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ปฏิเสธความเป็นจริงในโลกทุนนิยมสามารถนำไปเชื่อมโยงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้ 1) ทางสายกลาง สิ่งให้เห็นและอยากให้

ทุกคนดูเป็นแบบอย่าง คือ ความไม่ประมาทของกลุ่มและผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่คิดและจะลงมือทำ มีการนึกถึงผลที่จะตามมา ลำดับการจัดการ และความชัดเจนที่จะให้ข้อมูลกับผู้ที่สนใจในการรวมกลุ่ม และการซื้อขาย เพื่อกันปัญหาความเข้าใจผิดการทำงานของกลุ่มในภายหลัง รวมไปถึงความน่าชื่นชมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้คือ การเน้นพึ่งพาตนเองในทุก ๆ เรื่อง ที่ทำอย่างชัดเจนและเป็นจุดเด่นที่มองว่า หากจากชุมชนไหนไม่ได้ 2) ความพอประมาณ มีความพอดี มีการทำในสิ่งที่เป็นไปได้และแนวทางที่ชัดเจน ไม่เกินความสามารถของชุมชนและที่สำคัญทางชุมชนมีความเสียสละต่อชาวเกษตรกรด้วยกัน ไม่หวังทุน ไม่หวังกำไร แสดงถึงความไม่โลภในเงินแต่อยากเห็นความสำเร็จของชาวเกษตรกรที่ดีขึ้น มีความเหมาะสมในการดำเนินต่าง ๆ ที่จะสามารถดูแลตัวเอง กลุ่มและชาวเกษตรกรที่มาซื้อขายกับกลุ่มได้อย่างดี ไม่ลำบากและผิดเคืองจนเกินไป 3) ความมีเหตุผล ทุกอย่างที่ได้จัดทำขึ้นมานั้น ล้วนมีที่มาที่ไปและเหตุผลในการจัดการอย่างมีรูปธรรม และสมเหตุสมผลในการปฏิบัติตาม ซึ่งวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด มีคุณสมบัติที่ดี มองเหตุที่เกิดควบคู่ผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาวเกษตรกรด้วยกันและ 4) การมี ภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้วิจัยมองว่า ชุมชนมีการเตรียมตัวในด้านความพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับการเกษตร การขายข้าว ราคาข้าว อย่างการโรงรับจำนำข้าว เป็นต้น ศีษามีความรู้ใน ระบบการจัดการของเขา โดยโรงสีชุมชนที่ตั้งขึ้นมีระบบที่ต่างกัน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อ ต่อการทำเกษตรหรือรายได้ที่อาจยังไม่มี ซึ่งล้วนมีผลต่อการดำเนินการของชุมชนทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าอุปสรรคหรือการร่วมมืออาจยังไม่มาก แต่สิ่งที่เป็นภูมิคุ้มกันของชุมชนที่ดีมาก ๆ เลย คือ ชุมชนมีการดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตัวเอง แต่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น กรณีในเรื่องรายได้ที่ยังไม่มี ให้กับผู้ที่มาขายข้าว แต่ทางชุมชนก็มีการจัดการที่ชัดเจน มีการหมุนเวียนเงินเก็บให้ได้ส่วนหนึ่งก่อนการ ไปลงทุน สร้างรายได้แต่มีให้กับชาวเกษตรกรที่มาช่วยกลุ่ม

โดยการดำรงชีวิตหรือทุกการทำธุรกิจใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมมา ประกอบความรู้เสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เช่น การมีความรู้ในเรื่องของข้าวที่ทำแบบอินทรีย์ไร้ สารเคมี จนเป็นประสบการณ์สร้างวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนดขึ้นมา เพื่อสนับสนุนการทานข้าวที่ไร้สารเคมี ปลอดภัย ที่ตั้งบนพื้นฐานที่ชัดเจนและสอดคล้องกับชาวเกษตรกร อย่างการจัดการรายได้และอธิบายก่อนเข้า มาช่วยกลุ่ม ไม่มีการเอาเปรียบเพื่อหวังเพียงผลประโยชน์ของตน นี่คือนโยบายสำคัญเป็นคุณธรรมที่จะทำให้ชุมชนวิสาหกิจแห่งนี้เจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจแต่แรก (กองนโยบาย เทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน, 2554, หน้า 37)

2. เป็นนวัตกรรมที่มีความชัดเจนและเป็นกระบวนการที่คิด วิถีปฏิบัติ แนวการดำเนินชีวิตที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนนำกลับมาทบทวนและสร้างใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่ประสบพบเจอมารวมไปถึงความยั่งยืนที่จะตามมาในอนาคตอีกด้วย ถือว่าเป็นพื้นที่ที่ควรยึดเป็นแบบอย่าง (พันธิจิตต์ สีเหนียง, 2556, หน้า 84)

3. ควรจัดให้มีจำนวนสมาชิกที่พอเหมาะ กล่าวคือมีสมาชิกที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไปสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพราะทุกอย่างไม่ใช่ปริมาณ แต่เป็นคุณภาพและศักยภาพของกลุ่มที่แสดงออกมา รวมไปถึงการเข้ามาเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีคุณสมบัติที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากล นั่นคือ การเลือก

คนที่เขาพร้อมที่จะมาพัฒนาและก้าวหน้าไปด้วยกันในงานที่ทำ ในส่วนของปัญหาที่ทางวิสาหกิจชุมชนได้ประสบเจอ คือ การผลิตข้าวแต่ไม่มีตลาดลง ชุมชนก็มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการหาตลาด แล้วค่อยผลิตข้าว หากว่าหาตลาดได้แต่ตกลงกับเจ้าของตลาดในเรื่องของกำไรของการผลิตข้าว ตรงนี้มองว่าชุมชนมีการจดและจำสิ่งที่ล้มเหลวมาปรับปรุงแก้ไขที่แข็งแรงไม่ให้เกิดซ้ำอีก เราเรียกบุคคลเหล่านี้ว่านักพัฒนาความยั่งยืนทางการเกษตรสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธพงศ์ ป้อมปรานี (2558) ศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคอกช้าง ตำบลแหลมบัว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

4. ใช้วิธีบอกปากต่อปาก เป็นวิธีที่ทุกคนรู้จักและมักทำกันทุกคน เพราะเป็นวิธีที่เข้าถึงและสามารถทำให้คนที่เขามาร่วมกันเข้าใจและตัดสินใจได้เร็วขึ้นด้วย เพราะไม่เพียงแค่การประกาศให้รู้ เราทำอะไรเท่านั้น แต่เราจะได้สมาชิกที่มีความตั้งใจจริงและอยากทำข้าวแบบเราเข้ามาเพิ่มขึ้น โดยยังคงยึดหลักการคัดเลือกที่เน้นความจริงใจ และความซื่อสัตย์ในการปลูกข้าวที่มีคุณภาพ และไม่มีสารเคมีปนเปื้อนลงไป ข้าว การทำนาแบบลดต้นทุนเป็นผลดีกับเกษตรกรแล้ว แต่การทำเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริงแบบดั้งเดิม คือ มูลค่าที่จะยั่งยืนมากกว่ามูลค่าที่เรียกว่าเงิน เพราะมันจะออกผลผลิตที่สวยงามให้กับคุณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาธินี สุขเกษม (2559) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มเกษตรกร ตำบลบ้านสิงห์ จังหวัดราชบุรี

5. มีประโยชน์ที่ขอบและนำมาใช้ นั่นคือ เราจะไม่แจกฟรีเพราะของฟรีมันไม่ต่อยอดเป็นความจริง อะไรที่ได้มาง่าย ๆ โดยไม่เสียอะไรมักจะอยู่ที่เดิม และไม่สามารถแสดงศักยภาพอย่างอื่นได้อีก แต่ถ้าเราคิดว่าของทุกชิ้นที่เราได้รับมานั้นเขากำลังทุนมาอีกที เราจะทำอย่างไรให้ของชิ้นนั้นสามารถสร้างทุนและกำไร เพื่อที่จะต่อยอดให้กับกลุ่มสมาชิกและผู้ที่เขาอยากเรียนรู้กับเราได้ เช่นเดียวกับที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ได้นำกำไรไปซื้อปุ๋ยชีวภาพที่ทำไม่ได้ให้เกษตรกรใช้ในราคาถูก (มูลนิธิเกษตรยั่งยืน, 2546, หน้า 93) อีกส่วนคือ หน่วยงานราชการสมทบปุ๋ยชีวภาพมาให้ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ก็ได้มีการต่อยอดโดยการขายให้เกษตรกรในราคาต่ำกว่าท้องตลาด ทำให้มีเงินเพิ่มมาอีกหนึ่งก้อนสำหรับการบริหารจัดการในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งถือเป็นวิธีการคิดที่มาพร้อมผลลัพธ์ที่ชัดเจนและเกิดขึ้นจริงกับกลุ่ม สมาชิกและทำให้คนภายนอกมั่นใจในการที่จะเข้ามาศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนดอีกด้วย

6. มีการสร้างกลุ่มผูกพันโตข้าว คือ เป็นโครงการที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เน้นความพอเพียง เน้นความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เน้นความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นโครงการที่สามารถเข้าถึงประชาชนคนไทยทุกคน ที่ต้องการจะเห็นข้าวไทยกลับมามีเอกลักษณ์ มีคุณภาพ สะอาดและปลอดภัยสำหรับการบริโภคอีกครั้งหนึ่ง (ธันวา จิตต์สงวน, 2543, หน้า 80)

7. การผลิตข้าวที่ดีมีคุณภาพ คือ ข้าวที่ไม่ผ่านการทำนาแบบเคมีและมีความปลอดภัยกับผู้บริโภค เมื่อทานเข้าไปย่อมสร้างมูลค่าได้ดีกว่าข้าวที่ผ่านการทำนาแบบเคมี รวมไปถึงผลตอบรับที่มีความชัดเจนกว่า คือ ความยั่งยืนของชาวนาก็บรรยายได้อาชีพเกษตรกรของชุมชน ข้าวที่คลองโยงแห่งนี้รวมไปถึงชุมชนมีความซื่อสัตย์ชัดเจน ว่าตนมีความรู้ความสามารถในเรื่องของข้าวมากน้อยเพียงใด นี่คือนวัตกรรมที่ดีที่จะทำให้ทุกคนมีความมั่นใจ และเชื่อใจที่จะเข้าเป็นกลุ่มและเป็นลูกค้า เนื่องจากชุมชนมองว่าเป็นอาชีพที่เลี้ยงปากท้องให้กับ

ครอบครัวเขาและตัวเขาเอง จึงเป็นสิ่งที่ควรรักษามาตรฐานที่มีอยู่ไว้ให้เกิดการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวนทัศน์ นิลดำ รังสฤษฎ์ กาวีตะ และนุชนาถ มั่งคั่ง (2561) ศึกษาเรื่องความยั่งยืนของอาชีพเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

8. สิ่งที่สำคัญอีก 1 ประการ คือ การมีตลาดรองรับเพื่อให้สินค้าที่เกษตรกรผลิตออกสู่ผู้บริโภค โดยการตลาดที่ดีต้องมาพร้อมกับการเปิดใจ และความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาคส่วนราชการ ราษฎร์ชาวบ้านและตัวเกษตรกรเองผ่านการสอน การแนะนำหลักการต่าง ๆ ที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้เองยามจำเป็น เพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับครอบครัว กล่าวคือให้ความรู้แก่เกษตรกรมากกว่าการให้วัตถุ เพื่อสร้างความยั่งยืนอย่างแท้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ง่างาม ประจวบวัน (2558) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเกษตรกรรมยั่งยืน ชุมชนบ้านหลักเมตร ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

9. จำนวนเกษตรกรรายย่อยควรลดลง พื้นที่ก็จะลดลงเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชากรที่เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากมองและลองดูเกษตรกรรายย่อยปัจจุบัน พวกเขาสามารถยืนอยู่ได้จากการผลิตบนที่ดินขนาดเล็ก โดยหวังมีรายได้ที่เพียงพอได้ ในรูปแบบที่เลือกทำกัน เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยมีลักษณะที่พิเศษ แน่แน่นอนว่าไม่พ้นเรื่องการแข่งขัน จากที่มองข้าวคลองโยงที่ทางชุมชนสร้างมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและไม่เหมือนที่อื่น เช่น ถ้าเราอยากกินข้าวหอมนครชัยศรี ก็ต้องมาซื้อที่ชุมชนเท่านั้น ที่อื่นไม่มีขาย พันธุ์ข้าวที่ปลูกได้สอดคล้องกับฤดู ภูมิประเทศ รวมไปถึงการผลิตข้าวที่ดีปลอดภัย ปลอดภัย ปลอดภัย มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าเกษตรกรรายย่อยทำได้ดีกว่า รวมไปถึงส่วนตัวคิดว่า การได้แรงสนับสนุนส่งเสริมด้านนโยบายต่าง ๆ จะทำให้เกษตรกรรายย่อยยืนอยู่ได้ (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน, 2554, หน้า 49)

10. ใช้หลักการพึ่งพาตัวเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการที่เราพึ่งตัวเอง อยู่ได้ด้วยตัวเอง สร้างด้วยตัวเอง หลักการง่าย ๆ เปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่อระยะยาวเราจะอยู่ได้ด้วยตัวเอง (มูลนิธิเกษตรยั่งยืน, 2546, หน้า 53)

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปให้เห็นว่า แนวทางการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เป็นผลมาจากการปลูกข้าวของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนดที่ผู้บริโภคข้าวไปแล้วมีสุขภาพดี ปลอดภัยไร้สารเคมีอันตรายช่วยกระจายรายได้สู่ชาวนาดังกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งเน้นให้เห็นว่าการปลูกข้าวของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนดมีดี 5 ดี ได้แก่ ดินดี น้ำดี สิ่งแวดล้อมดี เมล็ดพันธุ์ดี และใส่ใจดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาการตลาด รูปแบบตลาดที่รองรับและการตีโจทย์ตลาดในการเข้าไปขายข้าวของวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นและหาช่องทางจำหน่ายที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายด้านต่าง ๆ ให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

บรรณานุกรม

- กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). **เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ง่างาม ประจวบวัน. (2558). การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนชุมชนบ้านหลักเมตร ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 7(4), หน้า 90-123.
- ทวนทัศน์ นิลดำ, รังสฤษฎี กาวิตะ และนุชนาถ มั่งคั่ง. (2561). ความยั่งยืนของอาชีพเกษตรกรในพื้นที่อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**, 12(3), หน้า 517-531.
- ธัญญา จิตต์สงวน. (2543). การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน: บทวิเคราะห์จากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ใน รายงานการสัมมนาในระบบเกษตรแห่งชาติครั้งที่ 1 ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนางานองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. (หน้า 73-85). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วิชิต หล่อจิระชุมกุล และจิราวัลย์ จิตรถเวช. (2555). การพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับภาคของประเทศไทย. **วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์**, 6(1), หน้า 135-163.
- พันธ์จิตต์ สีเหนียง. (2556). เอกสารคำสอน วิชา 02032413 การส่งเสริมเกษตรยั่งยืน (Extension of Sustainable Agriculture). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิทักษ์พงศ์ ป้อมปราง. (2558). การขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคอกช้าง ตำบลแหลมบัว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. **วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 7(1), หน้า 59-73.
- มูลนิธิเกษตรยั่งยืน. (2546). **เกษตรยั่งยืนวิถีการพึ่งตนเอง: โครงการนำร่องฯ พื้นภูมิปัญญาสร้างทุนชุมชน**. กรุงเทพฯ: นกนางนวล.
- สุภาธินี่สุขเกษม. (2559). การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืนกรณีศึกษาโครงการเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มเกษตรกร ตำบลบ้านสิงห์จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. (2565). **ข้อมูลจำนวนสมาชิกกลุ่มโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านโหนด ตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม**. สืบค้นจาก <http://lantakfa.go.th/homepage>
- Barbier, E.B. (1987). The concept of sustainable economic development. **Environmental Conservation**, 14(2), pp. 101-110.

- Lee, D.R. (2005). Agricultural sustainability and technology adoption: Issues and policies for developing countries. **American Journal of Agricultural Economics**, 87(5), pp. 1325-1334.
- Segnestam, L. (2002). **Indicators of Environment and Sustainable Development: Theories and Practical Experiences**. Washington, DC: World Bank.